

Uiso Alemany. *Res de transcendent*, 2000. Tècnica mixta, 250 x 250 cm.

DE NOU, EL PLANETA DELS SIMIS

LA NOVEL·LA DE BOULLE A TRAVÉS DEL CINEMA

Alfred Ramos

La distopia, també anomenada antiutopia, ha estat un dels subgèneres més productius de la literatura i del cinema de ciència-ficció del darrer segle. Hom atribueix el neologisme del terme a l'economista britànic John Stuart Mill, un inconformista defensor de la llibertat sense quasi fronteres amb el límit que imposaria el dany que la nostra actuació pot infligir a un altre. Temorós de la uniformació i de l'opressió de les estructures polítiques que encotillen la persona, va ser un demòcrata convençut i practicant, defensà els drets que assistien en una societat lliure a les persones de color i les dones, en una època que tots dos grups humans eren fortament discriminats, alçant la veu per la seua emancipació. Assenyala que la lluita entre llibertat i autoritat és el tret més destacat de les etapes de la història.

Al segle xx els perversos sistemes totalitaris anihiladors de la llibertat humana, amb milions de morts i una devastadora II Guerra Mundial, donaren pas a una literatura d'acusació que prengué la forma de ciència-ficció, en el subgènere de la distopia. La xenofòbia, l'estat policial, l'anul·lació de la llibertat d'expressió, els camps de concentració i altres formes de destrucció de la consciència auguraven un futur cruel, lluny d'una societat justa, lliure i, en últim terme, utòpica. Calia prendre partit i denunciar la liquidació dels drets humans. És l'aparició de les novel·les *Metropolis* de Thea von Harbou el 1926, *Un món feliç* d'Aldous Huxley el 1932, *1984* de Georges Orwell el 1949, *Fahrenheit 451* de Ray Bradbury el 1953, *La taronja mecànica* d'Anthony Burgess el 1962, *El planeta dels simis* de Pierre Boulle el 1963 i *Somien els andròides amb ovelles elèctriques?* de Philip K. Dick el 1968, entre altres famoses distopies. Foren ben adaptades al cinema per grans directors com Fritz Lang, Michael Anderson, François Truffaut, Stanley Kubrick, Franklin J. Schaffner i Ridley Scott en pel·lícules del mateix títol, llevat del conte de Dick, que va ser adaptat per Scott amb el nom de *Blade Run-*

ner. Sorprèn que, a hores d'ara, encara no hi haja una versió fílmica d'*Un món feliç* de Huxley.

A aquestes visions del demà esgarrifoses produïdes pels sistemes totalitaris s'han anat sumant en els darrers anys altres variants distòpiques, com l'anomenat *cyberpunk*, terme nascut en els vuitanta i que pren com a base les conseqüències que en el futur podria ocasionar el domini global de les multinacionals tecnològiques. Asimov assenyala que els avenços tecnològics podrien tornar-se en contra nostra. Un avenir inquietant presagiat per *Blade Runner* o les més recents *Brazil* (1985), *Robocop* (1987), *Gattaca* (1997), *Matrix* (1999) o *Minority Report* (2002), que no esgoten el subgènere, i que corroboren la paúra i la malfiança que desperten els sistemes de control social, l'alienació de l'individu i la pèrdua de drets i llibertats.

La publicació d'*El planeta dels simis* de Pierre Boulle per la Càtedra de Divulgació de la Ciència de la Universitat de València, en la col·lecció «Ciència entre lletres», dirigida per Fernando Sapiña, en acurada traducció de Juli Avinent, quasi en paral·lel a l'estrena cinematogràfica de *L'origen del planeta dels simis* de Rupert Wyatt, acaba de posar d'actualitat aquesta mirada distòpica. La novel·la de Boulle presentava, a l'any 2500, el viatge d'una nau espacial de la Terra a un planeta proper a l'estel supergegant Beltegeuse. Els viatgers descobreixen un planeta semblant al nostre dominat per simis, en evolució tecnològica avançada, on els humans, desproveïts de llenguatge, tenen la condició d'animals salvatges.

L'obra de Boulle fa incidència en l'odi feroç entre simis i humans. És un escriptor volterrià (vegeu *Micro-mégas*) que compon en *El planeta dels simis* una sàtira fantàstica dels costums humans. Els simis, que han desenvolupat un cervell complex i organitzat, consideren els humans criatures bestials, amb un psiquisme embrionari i mancades de consciència, i les sotmeten als més terribles experiments. Boulle reflexiona sobre

«EL PLANETA DELS SIMIS'
ÉS UNA SÀTIRA FANTÀSTICA
DELS COSTUMS HUMANS.
ELS SIMIS, QUE HAN
DESENVOLUPAT UN CERVELL
COMPLEX I ORGANITZAT,
CONSIDEREN ELS HUMANS
CRIATURES BESTIALS,
AMB UN PSIQUISME
EMBRIONARI I MANCADES DE
CONSCIÈNCIA»

el maltractament dels animals i remarca els límits de la biomedicina. El personatge principal, el periodista Ulisses Mérou, testimoni de les espantoses operacions dels simis sobre els humans en la visita a l'Institut d'Estudis Biològics –ablacions de parts del cervell, alteracions de l'escorça cerebral, extracció de lòbuls temporals...– davant les justificacions dels bidlegs simis en aquests experiments tan horrorosos afirma: «Aquest argument no em commogué a penes, no més que el record del mateix tractament aplicat als ximpanzés en un laboratori terrestre.» L'esperança la posa l'escriptor francès en crear uns personatges sensibles a la pietat, tendres i afectuosos com ara els ximpanzés Zira o Cornelius.

■ L'ADAPTACIÓ AL CINEMA: UN IMPACTE QUE PERDURA

L'adaptació cinematogràfica de l'obra de Boulle no va trigar massa. El mateix any de l'edició de la novel·la el productor Arthur P. Jacobs comprava els drets per al cinema. L'actor Charlton Heston, que interpretaria el personatge central, el coronel George Taylor, donà un fort impuls a un projecte que Franklin J. Schaffner, un dels directors més considerats de l'anomenada *Generació de la televisió*, i que acabava de treballar amb Heston en *El senyor de la guerra*, acabaria dirigint el 1968. Els guionistes Rod Serling i Michael Wilson van donar-li una visió política d'actualitat que l'original de la novel·la no presentava. La guerra del Vietnam, amb la seua violència, i el final apocalíptic, amb l'Estàtua de la Llibertat soterrada a la platja, són paràboles presents en el film. Wilson, condemnat pel Comitè d'Activitats Antiamericanes del senador McCarthy i per tant *blacklisted*, coneixia a bastament l'obra de Pierre Bou-

lle. Havia adaptat el 1957, amb Carl Foreman, un altre *blacklisted*, l'altra famosa novel·la de Boulle, *El pont sobre el riu Kwai*, dirigida per David Lean. Schaffner, per la seua banda, també va portar l'obra de Boulle al seu terreny i tornava a remarcar la dialèctica del poder que era present en la seua obra anterior. Guionistes i director havien dotat el film d'una nova mirada, però hi havia més diferències remarcables entre totes dues obres.

El punt de vista és el primer que ens colpeix. La novel·la està escrita en primera persona i adopta la forma d'un manuscrit trobat; en el film no hi ha *flashbacks* i la focalització ve d'un narrador omniscient que va cronològicament descobrint els fets. L'altra dissemblança notable és el lloc on se situa l'acció. Boulle conta que els simis habiten un planeta (Soror) situat en una regió de l'espai on regna l'estel supergegant Betelgeuse.

La versió cinematogràfica d'*El planeta dels simis*, dirigida per Franklin J. Schaffner, va fer una relectura de la novel·la de Boule, presentant canvis de guió que dotaren de més entitat la pel·lícula. Ara, *L'origen del planeta dels simis* ens presenta la *preqüela*, amb referències constants a la pel·lícula protagonitzada per Charlton Heston, i lligant-la també amb la novel·la de Boule amb la qüestió de l'experimentació animal, ja que el llibre ens parla d'experiments amb humans per part dels simis. A dalt, dos fotogrames de la pel·lícula de 1968 i a sota, de la seua *preqüela* estrenada el 2011.

Schaffner i els guionistes Wilson i Serling, amb un gir sorprenent i impactant, ens revelen que Taylor no arriba a un planeta desconegut, lluny del Sistema Solar: es troba a la mateixa Terra d'on havia eixit. D'ací la valenta denúncia que la pel·lícula fa del destí que espera a la humanitat. Els altres canvis de guió, respecte al film, són menors, com ara l'ofici dels navegants (Ulisses és periodista, Taylor, astronauta), la llengua que parlen, el distint nivell tecnològic, la situació de Nova...

L'impacte va ser fort. Amb un cost de sis milions de dòlars, va recaptar-ne més de trenta. Era previsible l'exploració del filó, es roden quatre films entre seqüeles i *preqüeles*. Tanmateix Schaffner no en filmaria cap, els guionistes Wilson i Serling s'allunyarien del projecte i solament Heston, en un paper secundari, participaria en el següent *Regrés al planeta dels simis* (1970) de Ted Post. Per la seua part, els actors que feien de simis, Rody McDowall (Cornelius), Kim Hunter (Zira) –per cert, també *blacklisted*– i Maurice Evans (Dr. Zaius), serien els únics que rodarien les dues primeres seqüeles, l'esmentada de Post, i *Fugida del planeta dels simis* (1971) de Don Taylor. La sèrie aniria perdent interès i recaptació amb les dirigides per J. Lee Thompson *La rebel·lió dels simis* (1972) i *La conquesta del planeta dels simis* (1973). Encara s'estiraria com una goma amb dues sèries de televisió fetes el 1974 i 1975, aquesta darrera de dibuixos animats. El filó semblava ja esgo-

tat fins que Tim Burton va realitzar, el 2002, un nou *remake* de la primera, *El planeta dels simis*, que no arribava a la potència de la versió de Schaffner ni a la mirada volteriana de Boule i, sense la presència dels personatges fundadors de la saga, com ara Zira, el Dr. Zaius, Cornelius o Taylor, malgrat el *cameo* de Heston. Tim Burton, un més que estimable director amb una creativitat i sensibilitat suggestiva, com deixà palès en *Edward Scissorhands* (1990) o *Ed Wood* (1994), va decebre fins els seus seguidors incondicionals.

Arriba ara la *preqüela* *L'origen del planeta dels simis* del director Rupert Wyatt, deutora de la pel·lícula de Schaffner i, en certa manera, de *La rebel·lió dels simis* de J. Lee Thompson, de la qual només hi resta el personatge central del ximpanzé Cèsar amb el naixement de la intel·ligència superior i la revolta final contra els humans. Tanmateix tot en va ple, de referències a *El planeta dels simis* de Schaffner, frases emprades a manera de rima, situacions semblants, homenatges a personatges anteriors, Heston apareix en una pantalla de televisió, una nau surt de la Terra... I, sobretot, la declarada voluntat de Wyatt d'erigir-se en la definitiva *preqüela* d'*El planeta dels simis*, no sols per explicar les causes de l'evolució del futur de la Terra i del domini dels simis sobre els humans, sinó que, i ací rau l'encert de la cinta, fa una hàbil relectura de la novel·la de Boule denunciant obertament el maltractament animal, la utilització cruel d'animals en els laboratoris i el sacrifici final a mans pels interessos econòmics dels laboratoris. La història que narra Wyatt en *L'origen del planeta dels simis*, la de l'experimentació d'una multinacional mèdica sobre els ximpanzés per tal de trobar una droga miraculosa que serveixa de cura contra la malaltia de l'Alzheimer, és una aposta valenta que deixa formulades les preguntes clau: Poden els científics usar animals de laboratori? És admissible l'especisme, és a dir, el fet que els individus d'una espècie usen els d'una altra per protegir i conservar la pròpia? Quins són els límits de la investigació biològica? Cent cinquanta anys més tard les paraules de John Stuart Mill cobren actualitat: on és la nostra llibertat si infligim un dany als altres éssers vius? ☺

BIBLIOGRAFIA

- BOULLE, P., 2011. *El planeta dels simis*. Traducció de Juli Avinent. Càtedra de Divulgació de la Ciència. Servei de Publicacions de la Universitat de València. València.
- COMA, J., 2005. *Diccionario de la caza de brujas. Las listas negras en Hollywood*. Inèdita. Barcelona.
- MILL, J. S., 1991. *Sobre la llibertat*. Servei de Publicacions de la Universitat de València. València.
- SÁNCHEZ, S., 2007. *Películas clave del cine de ciencia-ficción*. Robinbook. Barcelona.

Alfred Ramos. Escriptor i responsable de la secció de cinema de la revista *Saó* (València).